

Sygn. akt III Ca 410/16

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Magdalena Hupa - Dębska

Sędziowie: SO Anna Hajda (spr.)

SR (del.) Joanna Łukasińska - Kanty

Protokolant Justyna Chojecka

po rozpoznaniu w dniu 30 listopada 2016 r. na rozprawie sprawy

z wniosku G. B.

z udziałem Banku (...) Spółki Akcyjnej w G.

o zatwierdzenie uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po Z. B.

na skutek apelacji wnioskodawczynie

od postanowienia Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej

z dnia 22 października 2015 r., sygn. akt I Ns 660/14

postanawia:

- 1. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie 1 w ten sposób, że zatwierdzić uchylene się od skutków prawnych niezłożenia przez G. B., córkę W. i M. z domu S. oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku po Z. B., synu W. i M. zmarłym w dniu 19 stycznia 2011 r. w R. i tam ostatnio stale zamieszkałym, w ustawowym terminie;***
- 2. zasądzić od uczestnika postępowania na rzecz wnioskodawczynie kwotę 110 zł (sto dziesięć złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.***

SSR(del.) Joanna Łukasińska-Kanty SSO Magdalena Hupa-Dębska SSO Anna Hajda

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynie G. B. wniosła o odebranie oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku po Z. B. zmarłym w dniu 19 stycznia 2011 roku oraz o zatwierdzenie uchylene się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie.

Uczestnik postępowania Bank (...) Spółka Akcyjna w G. nie złożył odpowiedzi na wniosek i nie zajął stanowiska w sprawie.

Postanowieniem z dnia 22 października 2015 roku Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej oddalił wniosek i ustalił, że każdy z uczestników postępowania ponowi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Podstawą tej treści rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy.

Spadkodawca Z. B. zmarł w dniu 19 stycznia 2011 roku w R., gdzie ostatnio zamieszkiwał. Wnioskodawczyni nie utrzymywała od wielu lat kontaktów z bratem. Pod koniec 2011 roku została poinformowana przez synową brata – H. B., że cała rodzina odrzuciła po nim spadek. W związku z uzyskaniem informacji, że może być powołana do dziedziczenia, wnioskodawczyni oraz jej synowie: P. B. (1) i E. B. w dniu 11 stycznia 2012 roku odrzucili spadek po Z. B. przed notariuszem J. D. w Kancelarii Notarialnej w S., za nr. rep. A (...). Wnioskodawczyni była przekonana, że tym samym dochowała wszelkich formalności. Pismami z dnia 2 lutego 2012 roku poinformowano: M. B., F. B., W. B. i O. B. – wnuki wnioskodawczyni o odrzuceniu spadku przez wnioskodawczynię i jej dzieci: P. B. (1) i E. B..

Przed Sądem Rejonowym w Rudzie Śląskiej w sprawie o sygn. akt I Ns 560/12, toczyło się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po Z. B. z wniosku Banku (...) Spółki Akcyjnej w G.. Uczestnikami postępowania w przedmiotowym postępowaniu byli: P. B. (2), A. B. (1), J. B., D. B. (1), A. B. (2), D. B. (2), K. B., A. B. (3) i wnioskodawczyni.

W toku postępowania wnioskodawczyni otrzymała odpis wniosku Banku (...) Spółki Akcyjnej w G. wszczynającego postępowanie oraz postanowienie z dnia 15 czerwca 2012 roku o wezwaniu jej do udziału w sprawie w charakterze uczestniczki.

Zarządzeniem z dnia 29 czerwca 2012 roku, wydanym w powyższej sprawie, poinformowano wnioskodawczynię G. B., że oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez nią przed notariuszem w dniu 11 stycznia 2012 roku jest bezskuteczne z uwagi na złożenie go przed osobami powołanymi do dziedziczenia z pierwszej grupy spadkobierców ustawowych. Powyższe pouczenie wnioskodawczyni otrzymała w dniu 10 lipca 2012 roku. Postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 24 czerwca 2013 roku wydanym w sprawie o sygn. akt I Ns 560/12, stwierdzono, że spadek po Z. B. nabyła wnioskodawczyni w całości. Pismem z dnia 12 marca 2014 roku Bank (...) Spółka Akcyjna w G. wezwał wnioskodawczynię jako spadkobierczynię Z. B. do zapłaty. Bank przesłał również wnioskodawczyni odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej z dnia 24 czerwca 2013 roku o stwierdzeniu nabycia spadku.

Wobec takich ustaleń faktycznych zważył Sąd Rejonowy, że konstrukcja uchylecia się od skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1019 par. 1 k.c.) została rozciągnięta na sytuacje, w których pod wpływem błędu spadkobierca nie złożył żadnego oświadczenia w terminie (art. 1019 par. 2 k.c.), a więc także w których spadkobierca uchyla się od skutków biernego zachowania - w tym wypadku niezłożenia oświadczenia. Stosownie do przepisów ogólnych o wadach oświadczenia woli, w przypadku gdy wadą ma być błąd, to musi on dotyczyć treści czynności prawnej oraz musi być istotny (art. 84 par. 1 i 2 k.c.).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy uznał – wbrew twierdzeniu wnioskodawczyni, że nie pozostawała w błędzie, który spowodował niezłożenie oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku. Co prawda wnioskodawczyni złożyła w dniu 11 stycznia 2012 roku oświadczenie o odrzuceniu spadku po Z. B. przed notariuszem J. D. w Kancelarii Notarialnej w S., za nr. rep.(...), jednak bezskutecznie z uwagi na złożenie go przed osobami powołanymi do dziedziczenia z pierwszej grupy spadkobierców ustawowych. O powyższym fakcie wnioskodawczyni została poinformowana w toku toczącego się postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po Z. B..

Z istoty odrzucenia spadku wynika, że może ono odnieść skutek prawny określony w art. 1020 tylko wówczas, gdy składający takie oświadczenie dziedziczy spadek Z uwagi na powyższe, nie sposób uznać, że dopiero kiedy wnioskodawczyni otrzymała wezwanie do zapłaty dowiedziała się, że jej oświadczenie złożone przed notariuszem jest bezskuteczne.

W ocenie Sądu Rejonowego niezłożenie oświadczenia przez wnioskodawczynię nie było skutkiem błędu, wynikało natomiast z niezachowania należytej staranności, co nie może być podstawą zatwierdzenia przez Sąd uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia w terminie. Wnioskodawczyni, wbrew twierdzeniom zawartym we wniosku, wiedziała o długi spadkodawcy, gdyż otrzymała wniosek banku inicjujący postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawcy, czemu w toku postępowania nie zaprzeczała. W takim wypadku powinna dochować należytej staranności by choćby zainteresować się wynikiem postępowania i rozstrzygnięciem zapadłym w w/w sprawie.

Wobec powyższego Sąd uznał, że wnioskodawczyni nie pozostawała w błędzie, a niezłożenie oświadczenia było skutkiem niezachowania staranności.

Z uwagi na fakt, że wnioskodawczyni nie działała pod wpływem błędu nie ma przesłanek do zatwierdzenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po Z. B. i na mocy art. 1019 par. 2 k.c. w zw. z art. 84 k.c. wniosek podlegał oddaleniu.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 520 §1 k.p.c.

Z wyżej wskazanym rozstrzygnięciem nie zgodziła się wnioskodawczyni wywodząc apelację i zaskarżając postanowienie w całości. Skarżąca zarzuciła: - naruszenie prawa procesowego tj. art. 217 § 1 i 3 kpc oraz art. 227 kpc poprzez nieuzasadnione oddalenie wniosków o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z przesłuchania świadków P., E., M. i A. B. (4), w sytuacji gdy przeprowadzenie tego dowodu mogło przyczynić się do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy – co w konsekwencji mogło doprowadzić do nieprawidłowych ustaleń faktycznych będących podstawą rozstrzygnięcia; - sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, będącego następstwem naruszenia art. 233 § 1 kpc poprzez przyjęcie, że: - wnioskodawczyni nie pozostawała w usprawiedliwionym błędzie co do skuteczności złożonego przed notariuszem oświadczenia o odrzuceniu spadku od dnia złożenia tego oświadczenia tj. od 11.01.2012 roku do końca marca 2014 roku tj. do chwili kiedy wnioskodawczyni otrzymała odpis postanowienia o stwierdzeniu nabycia przez nią spadku od Banku (...) SA w G., - wraz z pierwszym wezwaniem do zapłaty z dnia 12.03.2014 roku Bank (...) SA w G. przesłał wnioskodawczyni odpis postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, w sytuacji gdy odpis tego postanowienia został przesłany dopiero na skutek odpowiedzi wnioskodawczyni na wezwanie z dnia 18.03.2014 roku, w którym wskazuje na odrzucenie spadku przed notariuszem, co świadczy o pozostawaniu przez nią w błędzie co do skuteczności oświadczenia złożonego przed notariuszem, - wnioskodawczyni skutecznie i zrozumiale (mając na uwadze przeciętny stan świadomości prawnej społeczeństwa) została w toku toczącej się sprawy o stwierdzenie nabycia spadku pouczona o konieczności złożenia dodatkowego oświadczenia o odrzuceniu spadku, - wnioskodawczyni nie działała pod wpływem błędu istotnego, - niezłożenie przez wnioskodawczynię dodatkowego (kolejnego, drugiego) oświadczenia o odrzuceniu spadku było wynikiem niezachowania przez nią należytej staranności, a nie błędu; - niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności sprawy mających wpływ na rozstrzygnięcie, poprzez nieuwzględnienie przy ustalaniu stanu faktycznego okoliczności dotyczących odrzucenia przez zstępnych wnioskodawczyni spadku, zawiadomień w tym zakresie otrzymanych z Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej, zezwolenia Sądu Rejonowego Szczecin Centrum w S. na odrzucenie spadku przez F. B., co w konsekwencji doprowadziło do niepełnych ustaleń faktycznych skutkujących błędną oceną stanu świadomości wnioskodawczyni i pozostawania przez nią w błędzie co do skuteczności złożonego oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym bracie; - naruszenie art. 328 § 2 kpc poprzez nie wskazanie w uzasadnieniu postanowienia dowodów, na których Sąd oparł swoje ustalenia faktyczne w zakresie niedołożenia należytej staranności wnioskodawczyni, niepozostawania wnioskodawczyni w błędzie oraz przyczyn, dla których zeznaniom wnioskodawczyni odmówił wiarygodności i mocy dowodowej w zakresie w którym wskazuje, że do czasu otrzymania odpisu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku z Banku (...) SA w G. była przekonana, że zrobiła wszystko co trzeba było zrobić żeby spadek po bracie odrzucić. Równocześnie skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego tj. art. 84 kc i art. 1019 kc poprzez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że błąd umożliwiający uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku to jedynie błąd co do tytułu powołania lub co do przedmiotu spadku, w sytuacji gdy błędem tym może być również błąd co do prawa. Konsekwencją tego naruszenia było także uchybienie art. 88 § 2 kc przez pominięcie przy jego stosowaniu możliwości wystąpienia w sprawie błędu co do prawa.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżąca domagała się dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z przesłuchania świadków przed Sądem Okręgowym w Gliwicach, zmiany zaskarżonego postanowienia przez uwzględnienie wniosku w całości oraz zasądzenia od uczestniczki postępowania na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację uczestniczka postępowania domagała się jej oddalenia i zasądzenia od wnioskodawczynie na swoją rzecz kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelację wnioskodawczynie uznał Sąd Okręgowy za zasadną, aczkolwiek z nieco odmiennych przyczyn niż w niej podnoszone.

W pierwszej jednak kolejności wskazania wymaga, że wnioski dowodowe zawarte w apelacji, a składane już w toku postępowania przed Sądem I instancji, nie mogły zostać uwzględnione. Podzielił Sąd Okręgowy stanowisko zaprezentowane w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia, iż przeprowadzenie wnioskowanych dowodów było nieprzydatne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Tym samym zarzut apelacji w tym zakresie uznać należy za bezzasadny. Podobnie ocenić należy zarzut sprzeczności ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, będącego następstwem naruszenia art. 233 § 1 kpc. Odnosząc się do zarzutu apelacji dotyczącego trafności poczynionych przez Sąd Rejonowy ustaleń faktycznych, wskazania wymaga, że Sąd odwoławczy ma ograniczone możliwości ingerencji w ustalenia faktyczne poczynione przez sąd pierwszej instancji. Ewentualna zmiana tychże ustaleń może być dokonywana zupełnie wyjątkowo, w razie jednoznacznej wymowy materiału dowodowego oraz oczywistej błędności oceny tegoż materiału. Jeżeli z materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać, choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych, to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona. Odnosząc powyższe uwagi do okoliczności rozpoznawanej sprawy nie sposób przypisać Sądowi Rejonowemu uchybień wskazanych powyżej, które uprawniałyby do ingerencji w treść poczynionych przez ten Sąd ustaleń faktycznych. Zresztą – zdaniem Sądu Okręgowego – skarżąca w istocie nie kwestionuje prawidłowości dokonanych przez Sąd I instancji ustaleń faktycznych, stawiając zarzuty odnośnie do wyprowadzonych przez Sąd Rejonowy wniosków z prawidłowo ustalonego stanu faktycznego.

Wskazać należy, że rozpoznając niniejszą sprawę należało w pierwszym rzędzie rozważyć, czy istotnie wnioskodawczynie miała podstawy do tego by skutecznie uchylić się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku, o którym mowa w art. 1015 k.c. Stosownie do treści tego przepisu oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Jak więc wynika z przytoczonej regulacji termin na złożenie przedmiotowego oświadczenia wynosi 6 miesięcy i zasadniczo zwykle otwiera się dla spadkobierców z datą otwarcia spadku tj. datą śmierci spadkodawcy. W tej dacie bowiem spadkobiercy mają już wiedzę o tym, że dziedziczą po zmarłym spadkodawcy. Od tej reguły zdarzają się jednak wyjątki.

Odnosząc powyższe rozważania do osoby wnioskodawczynie bez wątpienia złożyła ona oświadczenie w przedmiocie odrzucenia spadku po zmarłym bracie w dniu 11 stycznia 2012 roku. Bez wątpienia także oświadczenie to jest bezskuteczne z uwagi na złożenie go przed osobami powołanymi do dziedziczenia z pierwszej grupy spadkobierców ustawowych. Wiedzę o powyższej okoliczności wnioskodawczynie powzięła z treści informacji Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej kierowanej do niej w postępowaniu oznaczonym sygn. akt I Ns 560/12. Informacja powyższa została wnioskodawczynie doręczona w dniu 10 lipca 2012 roku wraz z postanowieniem Sądu w przedmiocie wezwania jej do udziału w sprawie. Zatem, w ocenie Sądu Okręgowego, termin do złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 1015 kc dla wnioskodawczynie należy liczyć najwcześniej od 10 lipca 2012 roku. Oświadczenie w przedmiocie odrzucenia spadku po Z. B. wnioskodawczynie złożyła ostatecznie w dniu 31 lipca 2015 roku, a więc niewątpliwie z przekroczeniem terminu wyznaczonego przez ustawę. W związku z powyższym zaszła konieczność rozpoznania jej wniosku w kontekście brzmienia art. 1019 kc. W doktrynie wskazano, że by uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku, było skuteczne istotne jest by

błąd, na który powołuje się osoba składająca oświadczenie był zarówno obiektywnie, jak i subiektywnie istotny i był usprawiedliwiony okolicznościami sprawy.

Rozważając zatem okoliczności niniejszej sprawy zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, na to że wnioskodawczyni zareagowała na zawiadomienie kierowane do niej z Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej w sprawie spadkowej, kierując do tego Sądu pismo. W piśmie tym wnioskodawczyni z jednej strony zawarła informację, że złożyła oświadczenie w przedmiocie odrzucenia spadku po Z. B., z drugiej zaś strony wskazała, że „oświadczenie nie traci swojej mocy, jest obowiązujące i nadal aktualne, ponieważ nie zostało odwołane lub zmienione”. Równocześnie wnioskodawczyni wskazała, że „prosi o uwzględnienie oświadczeń woli o odrzuceniu spadku po Z. B. złożonych przez nią i jej najbliższych krewnych jako nadal aktualnych i skutecznych”. W tej sytuacji – zdaniem Sądu Okręgowego – rolą sądu spadku było - zgodne z zamiarem skarżącej - odebranie od niej oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku po zmarłym bracie. Treść wskazanego wyżej pisma jednoznacznie wskazuje na intencje wnioskodawczyni i jej wolę odrzucenia spadku po spadkodawcy. Czynności tej Sąd Rejonowy zaniechał i postanowieniem z dnia 24 czerwca 2013 roku stwierdził nabycie spadku po Z. B. na rzecz wnioskodawczyni. W ocenie Sądu II instancji skarżąca mogła zasadnie oczekiwać, iż zostanie wezwana przez Sąd celem złożenia oświadczenia w przedmiocie odrzucenia spadku. W rezultacie zaś pozostawała w błędzie co do tytułu swego powołania do spadku aż do dnia otrzymania od uczestnika postępowania odpisu postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po Z. B..

Mając na uwadze te okoliczności Sąd Okręgowy uznał, że ziszczyły się przesłanki przewidziane w art. 1019 § 2 kc, które warunkowały zatwierdzenie oświadczenia wnioskodawczyni o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku po zmarłym Z. B..

Z tej to przyczyny apelację wnioskodawczyni uwzględniono zmieniając zaskarżone orzeczenie jak w sentencji, stosownie do treści art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono stosownie do dyspozycji art. 520 § 3 kpc. Oczywiście bowiem jest, że interesy uczestników niniejszego postępowania były sprzeczne, zatem jego kosztami należało obciążyć uczestnika Bank (...) SA w G. jako przegrywającego to postępowanie .

SSR (del.) Joanna Łukasińska – Kanty SSO Magdalena Hupa – Dębska SSO Anna Hajda